

Форма № 09/18

Затверджена рішенням вченої ради ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01.2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ДЕМОКРАТІЇ

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань всі галузі знань
(цифра і назва галузі знань)

спеціальність всі спеціальності
(код і назва спеціальності)

освітня програма / спеціалізація всі освітні програми
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету

І.Б. Цімонок
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою Української вивіткової історії та культури
протокол № 8 від 10.01.19.

Завідувач кафедри *В.А. [підпис]*
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми: викладач Садова С.О.

Рецензенти програми: к.ф.н., доц. Запорожченко О.В.

к.ю.н., доц. Плахіна І.В.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
Модуль: 1	24	6
Загальна кількість годин: 120	Практичні заняття:	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2	24	6
Семестр: III-IV	Лабораторні заняття:	
Тижневе навантаження (год.): 8	Семінарські заняття:	
- аудиторне: 3	Консультації:	
- самостійна робота: 5	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік		
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є демократичні принципи та ознаки життя суспільства, ідеальні типи демократичних відносин та їх працюючі моделі в різних країнах, а також проблеми і завдання суспільно-політичного життя України, яка будує свою державність, прагнучи до демократичних цінностей та ідеалів.

Метою вивчення дисципліни є:

- сформувати систему знань про демократію та її роль у розвитку сучасного суспільства;
- поширити знання про демократію й шляхи втілення її фундаментальних цінностей;
- сформувати мотивацію до засвоєння основних демократичних цінностей і принципів, їх застосування у практичній діяльності;
- сформувати систему знань про сутність політичних відносин і процесів в Україні і світі, про права людини і громадянина і шляхи їх реалізації.

Передумови для вивчення дисципліни «Філософія», «Історія України та української культури», «Історія суспільно-політичної думки в Україні», «Соціально-політичні студії»,

Міждисциплінарні зв'язки «Теорія та історія держави і права», «Основи публічного права України», «Європейська інтеграція України»

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

1. **Знання.** Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять. Використання різноманітних інформаційних джерел для засвоєння складних питань з певної теми; самостійне визначення та формулювання тих питань, з яких потрібна допомога і діяльність відповідно до рекомендацій.

2. *Уміння.* Демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права; застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, відокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки; самостійно підготувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях;.
3. *Комунікація.* Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності.
4. *Автономність та відповідальність.* Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1	Витоки та сутність демократії	4	2	2	-	-	-	6	2	1	1				8
2	Сучасні теорії демократії	4	2	2	-	-	-	6							8
3	Передумови й поширення демократії в сучасному світі	8	4	4	-	-	-	8	2	1	2				12
4	Права та свободи людини	4	2	2	-	-	-	6	4	2	2				10
5	Громадянське суспільство і демократія	4	2	2	-	-	-	6	2	1	1				8
6	Демократизм системи урядування. Місцеве самоврядування в контексті сучасної демократії	4	2	2	-	-	-	6							10
7	Законодавча, виконавча та судова влада	4	2	2	-	-	-	6							8
8	Політичні партії в системі демократії	4	2	2	-	-	-	6							8
9	Вибори у демократичному суспільстві	4	2	2	-	-	-	6							8
10	Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві	4	2	2	-	-	-	6							10
11	Глобалізація: виклики і	4	2	2	-	-	-	6	2	1	1				12

можливості для демократії														
Підготовка до проміжного контролю							4							6
Разом:	48	24	24				72	12	6	6				108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Витоки та сутність демократії.

Виникнення і зміст демократії. Особливості сучасної демократії. Аспекти та різновиди демократії. Вихідна інтуїція демократії. Багатоманітність спроб визначення демократії та природа цього явища. Парадоксальність реальної демократії. Демократія на сучасному етапі. Різновиди демократії. Недоліки та межі демократії. Ідеали та принципи демократії. Основні цінності демократії.

Тема 2. Передумови й поширення демократії в сучасному світі.

Поширення та «якість» демократії в сучасному світі. Консолідовані, проміжні та псевдodemократії. Поняття, чинники та соціально-політичні наслідки глобалізації. Теорія та практика сучасних переходів до демократії.

Тема 3. Сучасні теорії демократії.

Класична теорія демократії. Партисипаторна демократія. Елітарна та консоціативна теорії демократії. Соціалістична модель демократії.

Тема 4. Права та свободи людини.

Сучасне розуміння прав людини. Основні права й відповідальність громадянина. Методи й механізми захисту прав і свобод людини. Системи захисту прав і свобод в Україні.

Тема 5. Громадянське суспільство і демократія.

Історична еволюція громадянського суспільства. Сутність та різновиди громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства в Україні.

Тема 6. Демократизм системи урядування. Місьцеве самоврядування в контексті сучасної демократії.

Форми територіального устрою сучасних держав: унітарна держава, федерація, конфедерація. Порівняльний аналіз особливостей адміністративно-територіальної організації сучасних держав. Структура й функції органів територіального представництва та місцевого самоуправління. Статус та функції глави держави. Еволюція президентства в Україні.

Тема 7. Законодавча, виконавча та судова влада.

Сутність, структура та функції законодавчої влади. Законодавча влада в Україні. Сутність, структура та функції виконавчої влади. Виконавча влада в Україні. Сутність, структура та функції судової влади. Судова влада в Україні.

Тема 8. Політичні партії в системі демократії.

Роль політичних партій у розвитку демократії. Структура, класифікація та функції політичних партій. Специфіка багатопартійності в Україні. Сучасні партійні системи.

Тема 9. Вибори у демократичному суспільстві.

Виборче право та виборчі системи. Загальне виборче право та його юридичне обмеження. Активне і пасивне виборче право. Зміст активного виборчого права згідно з діючим законом про вибори нар. депутатів України. Особливості пасивного виборчого права в Україні. Виборча кампанія. Класифікація виборів: чергові, позачергові, додаткові, прямі, непрямі. Пропорційна та мажоритарна виборчі системи. Виборча система в Україні. Політичний та правовий статус народного депутата України. Імперативний та загальнодержавний мандат. Депутатський індемнітет та імунітет

Тема 10. Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві.

Сутність та суспільне значення засобів масової комунікації. Організація мас-медіа. Функції ЗМІ. Форми власності та контроль за мас-медіа в умовах демократії. Сучасний стан мас-медіа в Україні.

Тема 11. Глобалізація: виклики і можливості для демократії.

Сутність, основні передумови та фактори виникнення глобалізації. Особливості розвитку суспільства та держави в умовах глобалізації. Обернені форми глобалізації, основні глобалізаційні виклики суспільного розвитку, основні форми, засоби та механізми глобальної інтеграції, особливості впливу глобалізації на систему державного управління перехідних суспільств. Основні теоретико-методологічні аспекти впливу глобалізації на систему державного управління. Механізми оптимізації системи державного управління України в умовах глобалізації.

5.2. Тематика практичних (семінарських, лабораторних) занять.

Тема 1. Витоки та сутність демократії

Тема 2. Передумови й поширення демократії в сучасному світі

Тема 3. Сучасні теорії демократії

Тема 4. Права та свободи людини

Тема 5. Громадянське суспільство і демократія

Тема 6. Демократизм системи урядування. Місцеве самоврядування в контексті сучасної демократії

Тема 7. Законодавча, виконавча та судова влада

Тема 8. Політичні партії в системі демократії

Тема 9. Вибори у демократичному суспільстві

Тема 10. Роль засобів масової інформації у демократичному суспільстві

Тема 11. Глобалізація: виклики і можливості для демократії

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин		Форми звітності
		д/ф	з/ф	
	Підготовка до аудиторних занять та усіх видів контролю:	30	40	Опорний конспект лекцій, конспект семінарських занять
	- опрацювання лекційного матеріалу;	11	12	
	- підготовка до семінарських занять;	15	20	
	- підготовка до проміжного контролю.	4	8	
	Виконання індивідуальних завдань:	42	68	Індивідуальне науково-дослідне завдання (тези доповідей, наукова стаття). Термінологічний словник Реферат
	- підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (тези доповідей, наукова стаття);	20	30	
	- складання термінологічного словника;	10	20	
	- написання реферату;	12	18	
	Разом	72	108	

Тематика індивідуальних завдань

Теми рефератів:

1. Різновиди традиційних форм демократії в історії українського суспільства
2. Характеристика сучасної теорії демократії.
3. Права і свободи людини, методи і механізми їх захисту.
4. Права і свободи людини – основа демократичного характеру суспільства.
5. Громадянське суспільство і правова держава як атрибути демократичного розвитку суспільства.
6. Форми державного правління і громадянське суспільство.
7. Громадянське суспільство, його сутність та умови становлення.
8. Позитивний зміст поняття демократії.
9. Основні принципи та недоліки демократії в сучасному світі.
10. Демократія як форма державного правління. Критерії, ознаки та принципи.
11. Демократія та суспільний розвиток.

12. Демократія у глобальному контексті.
13. Формування громадянського суспільства в демократичному суспільстві.
14. Плебісцитарна теорія демократії М.Вебера та сучасний політичний процес.
15. Законодавча, виконавча та судова влада – загальна характеристика.
16. Історична ретроспектива поняття «політична партія».
17. Проблема типологізації політичних партій.
18. Характерні риси партійної системи в сучасній Україні.
19. Громадські рухи в сучасній Україні: завдання та проблеми.
20. Політичні партії в системі демократії.
21. Причини кризи традиційних політичних партій.
22. Вибори у демократичному суспільстві.
23. Політична етика засобів масової інформації.
24. Роль засобів масової інформації у формуванні громадської думки та демократизації суспільства.
25. Політичний плюралізм та діяльність засобів масової інформації.

Термінологічний словник:

Демократія, безпосередня демократія, представницька демократія, ліберальна демократія, консенсусна демократія, суверенітет народу, свобода, політичний режим, політична більшість, політична меншість, плюралізм, правова держава, громадянське суспільство, права людини, вибори, електорат, парламентаризм, політичне відчуження, абсентеїзм, мажоритарна система, пропорційна система, «змішана» система, засоби масової інформації, політичне маніпулювання, політична комунікація, паблік-рілейшнз, комунікативна політика, медіалогія, громадська думка, інформаційний процес, електронна демократія, глобалізація.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Які елементи (принципи) демократії є в Україні?
2. Які протиріччя містять у собі цінності демократії?
3. У чому полягає авторитаризм демократії?
4. Чим обумовлена необхідність дотримання принципів демократії в політичному житті?
5. Як співвідносяться між собою демократія і революція?
6. Чи існує глобальна тенденція до прогресуючого утвердження демократії впродовж світової історії?
7. Які типи, умови і стимули політичної участі?
8. В чому полягають проблеми розвитку демократії в Україні?
9. Здійсніть порівняльну характеристику типологій партійних систем М.Дюверже та Дж. Сарторі .
10. Класифікуйте політичні партії за основними їх ознаками.
11. Охарактеризуйте три історичні стадії в розвитку громадянського суспільства?
12. Яка роль власності та підприємництва у формуванні громадянського суспільства?
13. Чому громадянське суспільство є необхідною умовою розвитку демократичної держави?
14. Які сучасні форми взаємодії між громадянським суспільством і державою існують в демократичних суспільствах?
15. Чому засоби масової інформації називають «четвертою владою»?
16. Що слід розуміти під «інформаційним простором»?
17. Незалежність ЗМІ – міф чи реальність?
18. Які перспективи переходу до інформаційного суспільства та електронної демократії?
19. Наведіть приклади використання Інтернет-технологій у виборчому процесі.
20. Що таке маніпулювання суспільною свідомістю і як воно виявляється в політичній сфері?
21. Розкрийте зміст сучасних локалізаційних процесів.
22. Охарактеризуйте основні вимоги антиглобалістів.
23. Розкрийте зміст феномену зіткнення цивілізацій, як його визначив С.Хангтінгтон.
24. Чи існує загроза правам людини в умовах глобалізації?

25. Транснаціональна демократія – новий світовий порядок чи минуще явище?

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Форми поточного контролю.

Поточний контроль знань студентів упродовж одного семестру включає бали за роботу на практичних та індивідуальних заняттях, а також оцінювання всіх видів самостійної роботи, запланованих у робочій програмі навчальної дисципліни.

6.2. Форми проміжного контролю.

Модульний контроль з дисципліни «Основи демократії» проводиться у тестовій формі (20 тестових завдань), Кількість варіантів модульних контрольних робіт на дисципліну – 3

6.3. Форми підсумкового контролю.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання. Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

Підсумковий контроль з дисципліни «Основи демократії» проводиться у формі заліку.

Оцінка за семестр з дисципліни, з якої передбачений залік, виставляється за результатами поточного контролю.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Модульна контрольна робота складається з 20 тестів, які містять лише одну правильну відповідь.

Приклад.

Варіант 1.

1. Мажоритарна виборча система абсолютної більшості не передбачає перемогу кандидата на виборах:

- а) відносною більшістю голосів виборців;
- б) абсолютною більшістю голосів виборців у першому турі;
- в) абсолютною більшістю голосів виборців у першому турі і відносною більшістю голосів у другому;
- г) абсолютною більшістю голосів виборців у першому і другому турах.

2. Основні форми правління це:

- а) демократія та тоталітаризм;
- б) конституційна монархія та абсолютна монархія;
- в) демократія та монархія;
- г) монархія та республіка.

3. Головною рисою політичної партії є її прагнення до:

- а) популярності;
- б) незалежності;
- в) масовості ;
- г) влади.

4. Право на життя та свободу це права:

- а) особистісні;
- б) суспільні;
- в) релігійні;
- г) державні.

5. За Конституцією України, такі повноваження, як: визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України, належать:

- а) Раді національної безпеки і оборони України;
- б) Верховній Раді України;
- в) Президентові України;

г) Кабінету Міністрів України.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст

	більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Вказуються за потреби.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посібник – К.: АМУПП, 2012. – 198 с.
2. Бутирська Т. О. Оптимізація взаємодії державної влади і громадянського суспільства (управлінський аспект): автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т. О. Бутирська. – Одеса, 2014. 20 с.
3. Віхляев М. Ю. Напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання громадських слухань як форми громадського контролю, що здійснюється громадськими об'єднаннями / М. Ю. Віхляев // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2013. – Вип. 22. – Ч. 1. – Т. 2. – С. 123-126.
4. Гайнутдинова Л. А. Гражданское общество и государство в эпоху модернизации / Л. А. Гайнутдинова // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. – 2009. – No 4. – С. 80-90.
5. Головка А. А. Взаємодія громадянського суспільства та держави в умовах сучасних інформаційних викликів / А. А. Головка // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 111. – С. 319-312.
6. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. – К.: ППС, 2007 – 436 с.
7. Дербишайр Дж, Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2-х т. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. Т.1. – 512 с., Т.2. – 496 с.
8. Зміни до конституції та конституційний процес очима громадян. Конституційний процес в Україні: нові реалії, нові виклики, нові підходи. – Київ: Центр Разумкова, 2015. – С. 22-32
9. Квітка С. А. Глобальне громадянське суспільство: між національними державами і транснаціональними корпораціями / С. А. Квітка // Аспекти публічного управління. – 2017. – Т. 5. – No 3-4. – С. 65-76.
10. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. No 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – No 30. – Ст. 141.
11. Колодій А. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) / Незалежний культурологічний часопис. – 2011. – No 21. – С. 6-33.
12. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством. – Київ: Фенікс, 2016. 336 с.
13. Основи демократії: Навч. посібник / За ред. А. Колодій. – К.: вид-во «Ай Бі», 2002. – 684 с.
14. Пазиніч Ю.М. Конспект лекцій з курсу «Основи демократії». – На правах рукопису // Методичний кабінет кафедри філософії НГУ, ауд. 1/118.
15. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні. – Київ, 2016. – 170 с.
16. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. No 996. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>
17. Соляр С. П. Інститути громадянського суспільства / С. П. Соляр // Форум права: електронне наукове фахове видання. – 2015. – N 1. – С. 933-938.

- 18.Топалова С., Українець О. Громадянин для демократичної держави: стратегія виховання / Світлана Топалова, Олена Українець. 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/society/gromadyanin-dlya-demokratichnoyi-derzhavi-strategiya-vihovannya.html>.
- 19.Україна: політична історія. ХХ – початок ХХІ ст. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 1028 с.
20. Хангтингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.Эксмо, 2016, - 640 с.
- 21.Чумаков Д. Д. Проблема розвитку громадянського суспільства в Україні в контексті його взаємодії з інститутом держави / Д. Д. Чумаков // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2014. – №6. – С. 131-135

10.2. Допоміжні джерела

22. Алмонд Г.А., Верба С. Гражданская культура и стабильная демократия // Политические исследования. 1992. № 4.
- 23.Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М.: Текст, 1993.
- 24.Вайнштейн Г.И. Меняющийся мир и проблемы функционирования демократии // Мировая экономика и международные отношения. 2007. №9.
- 25.Грачев М.Н., Мадатов А.С. Демократия: методология исследования, анализ перспектив. М.: Издательство «Алкигамма», 2004.
- 26.Даль Р. Полиархия, плюрализм и пространство // URL: <http://www.irs.ru/~alshev/dahl.htm>
27. Даль Р. Проблемы гражданской компетентности // URL: <http://old.russ.ru/antolog/predely>
- 28.Даль Р. Введение в экономическую демократию. М.: Наука, 1991.
- 29.Даль Р. Демократия и ее критики. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003.
- 30.Даль Р. О демократии. М.: Аспект Пресс, 2000.
- 31.Даль Р. Принятие решения в демократическом обществе: Верховный суд и его влияние на политический курс государства // Теория и практика демократии. Избранные тексты. М.: Ладомир, 2006.
- 32.Дарендорф Р. После 1989: Мораль, революция и гражданское общество. Размышления о революции в Европе. М.: Издательство «Ad Marginem», 1998.
- 33.Дилигенский Г.Г. Демократия на рубеже тысячелетий // Политические институты на рубеже тысячелетий. Дубна: ООО «Феникс», 2001.
- 34.Закария Ф. Возникновение нелиберальных демократий // Логос. 2004. №.2 (42).
- 35.Карл Т.Л., Шмиттер Ф.К. Пути перехода от авторитаризма к демократии в Латинской Америке, Южной и Восточной Европе // Международный журнал социальных наук. 1993. №3.
- 36.Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование. М.: Аспект Пресс, 1997.
- 37.Лейпхарт А. Конституционные альтернативы для новых демократий // Полис. 1995. №2.
- 38.Лейпхарт А. Пропорциональное представительство: повторная проверка данных // URL: <http://old.russ.ru/journal/predely/97-11-05/layphr.htm>
- 39.Липсет С., Сен К.-Р., Торрес Дж. Сравнительный анализ социальных условий, необходимых для становления демократии // Международный журнал социальных наук. 1993. №3.
40. Парсонс Т. Система современных обществ / Пер. с англ. Л.А.Седова и А.Д.Ковалева. Под ред. М.С.Ковалевой. М.: Аспект-Пресс, 1998.
- 41.Растоу Д.А. Переходы к демократии: попытки динамической модели // Полис. 1996. №5.
- 42.Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце ХХ века./ Пер. с англ. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003.
- 43.Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия: Пер. с англ. М.: Экономика, 1995.
- 44.Эйзенштадт Ш.Н. Парадокс демократических режимов: хрупкость и изменчивость (I, II) // Полис. 2002. №2,3.

10.3. Інтернет-ресурси

1. Вся база «Загальне законодавство» Верховної Ради України. Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Офіційний сайт Президента України. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу: www.kmu.gov.ua
4. Офіційний сайт уповноваженого з прав людини в Україні. Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/>
5. Сайт Центра Разумкова. Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/>